

MAŁGORZATA RUTKOWSKA-SOWA
Uniwersytet w Białymstoku
ORCID 0000-0002-9457-0375

KATARZYNA SIEMION
Uniwersytet w Białymstoku
ORCID 0000-0003-4758-5512

DANE OSOBOWE W PROCESIE KOMERCJALIZACJI WYNIKÓW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

Treść: Wstęp. – 1. Pojęcie komercjalizacji. – 2. Procesy przetwarzania danych osobowych. – 3. Role w procesie przetwarzania danych osobowych. – 4. Procesy tworzenia produktów i usług przy uwzględnieniu przepisów o ochronie danych osobowych. – 5. Kodeks akademicki dotyczący danych osobowych. – 6. Wyzwania dla ochrony danych osobowych w procesach komercjalizacji i transferu technologii. – Podsumowanie.

Wstęp

Problematyka danych osobowych w procesie komercjalizacji wyników działalności naukowej nie była dotychczas szczegółowo opisywana przez doktrynę prawa, nieliczne są również komentarze praktyków w tym zakresie. Bez wątpienia zapewnienie zgodności prowadzonych procesów komercjalizacyjnych z obowiązkami wynikającymi z przepisów o ochronie danych osobowych stanowi duże wyzwanie dla uczelni, ale może być postrzegane również jako czynnik wpływający na jej pozycję na rynku. Wymaga ustalenia zasobów danych, celów i podstaw prawnych ich przetwarzania, wprowadzenia wewnętrznych procedur, szkolenia kadr, określenia ról w procesie administrowania

danymi osobowymi. Osoby, które biorą udział w badaniach naukowych, powinny mieć pewność, że generowane dane są chronione i przetwarzane w sposób transparentny i odpowiedzialny, co może wpłynąć na zwiększenie gotowości do uczestnictwa w przyszłych projektach B+R realizowanych przez szkoły wyższe. Również partnerzy biznesowi współpracujący z uczelniami mogą oczekiwać, że procesy komercjalizacji wyników badań i przetwarzania danych osobowych będą odbywać się w sposób przejrzysty, rzetelny. Ich zaufanie wzrasta, gdy wiedzą, że uczelnia przestrzega przepisów i podejmuje wszelkie niezbędne kroki, aby chronić dane osobowe. To zaufanie może być czynnikiem decydującym przy podejmowaniu decyzji o kolejnych inwestycjach i współpracy.

1. Pojęcie komercjalizacji

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że komercjalizacja to motywowany osiągnięciem zysków proces, w którym efekty działalności badawczo-rozwojowej stają się lub w zamierzeniu mogą się stać przedmiotem obrotu rynkowego¹, są dostosowane do potrzeb odbiorców. Stanowi wyraz przyjętej przez ustawodawcę idei „uniwersytetu przedsiębiorczego”², wiąże się z realizacją tzw. trzeciej misji uczelni, którą jest współpraca z otoczeniem gospodarczo-społecznym.

W redakcji ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce³ możemy znaleźć odrębny rozdział poświęcony komercjalizacji wyników działalności naukowej oraz *know-how*. W aktualnym brzmieniu tego aktu prawnego brakuje jednak definicji legalnej pojęcia „komercjalizacja”. Ustawodawca wyodrębnił natomiast jej dwa rodzaje. „Komercjalizację bezpośrednią”, która obejmuje swoim zakresem sprzedaż wyników działalności naukowej

¹ M.J. RADŁO, M. BARANOWSKI, T.M. NAPIÓRKOWSKI, J. CHOJECKI, *Komercjalizacja, wdrożenia i transfer technologii Definicje i pomiar Dobre praktyki wybranych krajów*, Warszawa 2020, s. 67.

² J.M. ZIELIŃSKI, w: *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. H. Izdebski, J.M. Zieliński wyd. III, LEX/el. 2023, LEX, art. 149.

³ Tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 742, dalej jako: pr.sz.w.n.

lub *know-how* związanego z tymi wynikami albo oddawanie do używania tych wyników lub *know-how*, w szczególności na podstawie umowy licencyjnej, najmu oraz dzierżawy (art. 148 ust. 4 pr.sz.w.n.) oraz „komercjalizację pośrednią” polegającą na obejmowaniu lub nabywaniu udziałów lub akcji w spółkach lub obejmowaniu warrantów subskrypcyjnych uprawniających do zapisu lub objęcia akcji w spółkach, w celu wdrożenia lub przygotowania do wdrożenia wyników działalności naukowej lub *know-how* związanego z tymi wynikami (art. 149 ust. 1 pr.sz.w.n.). Pojęcie przedmiotu komercjalizacji może być definiowane w świetle regulacji art. 153 pr.sz.w.n., w którym ustawodawca odniósł się do pojęcia wyników badań naukowych, wskazując na poszczególne dobra własności przemysłowej, wyników prac rozwojowych i twórczości artystycznej. Czynności prawne z zakresu komercjalizacji obejmują w praktyce zarówno prawa na dobrach niematerialnych, ale także przedmioty tych praw, czyli same dobra niematerialne, a także ich nośniki materialne, np. prototypy, dokumentację techniczną⁴.

2. Procesy przetwarzania danych osobowych

Kwestie dotyczące ochrony danych osobowych zostały uregulowane przede wszystkim w przepisach Rozporządzenia ogólnego o ochronie danych osobowych⁵, które jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Do jego stosowania zobowiązane są również uczelnie.

Zgodnie z treścią art. 4 pkt 1 RODO „dane osobowe” oznaczają informacje o zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej. Przy czym możliwa do zidentyfikowania osoba fizyczna to osoba, którą można bezpośrednio lub pośrednio zidentyfikować,

⁴ M. SALOMONOWICZ, w: *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. A. Jakubowski, Warszawa 2023, Legalis, art. 148.

⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), (Dz.U.UE.L.2016.119.1), dalej jako: RODO.

w szczególności na podstawie identyfikatora takiego jak imię i nazwisko, numer identyfikacyjny, dane o lokalizacji, identyfikator internetowy lub jeden bądź kilka szczególnych czynników określających fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej⁶. Wyróżnia się również tzw. szczególne kategorie danych osobowych, którymi są dane ujawniające pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub światopoglądowe, przynależność do związków zawodowych oraz dane genetyczne, dane biometryczne w celu jednoznacznego zidentyfikowania osoby fizycznej lub dane dotyczące zdrowia, seksualności lub orientacji seksualnej tej osoby⁷. Należy podkreślić, że danymi osobowymi w rozumieniu przepisów RODO nie są dane osoby prawnej, np. samej uczelni⁸.

Katalog danych osobowych, które mogą być przetwarzane w procesach komercjalizacji, jest szeroki. Mogą one dotyczyć twórców/współtwórców, którzy są odpowiedzialni za stworzenie danego wyniku badań, uczestników projektów naukowych i procesów wdrożeniowych, w tym pracowników uczelni, studentów, doktorantów, ale również podmiotów zewnętrznych zaangażowanych w proces komercjalizacji, takich jak: konsultanci, przedsiębiorcy (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą), członkowie organów spółek (zarządów, rad nadzorczych itp.)⁹. Dane osobowe mogą obejmować ich imię, nazwisko, adresy, numer telefonu, adres e-mail, afiliację instytucjonalną, stanowisko, dane związane z dorobkiem

⁶ Zob. Wyrok NSA z dnia 28 czerwca 2019 r., I OSK 2063/17, LEX nr 2715871; Inaczej: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 13 kwietnia 2017 r., VII SA/Wa 1069/16, LEX nr 2288475.

⁷ Zob. szerzej: K. ŁAKOMIEC, 2. *Informacje dotyczące zdrowia jako kategoria danych osobowych. Rodzaje danych dotyczących zdrowia*, w: *Konstytucyjna ochrona prywatności. Dane dotyczące zdrowia*, Warszawa 2020, LEX.

⁸ Motyw 14 RODO; Wyrok NSA z dnia 14 marca 2023 r., III OSK 6974/21, LEX nr 3514576; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 września 2022 r., II SA/Wa 559/22, LEX nr 3439957.

⁹ D. LUBASZ i in., w: *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. E. Bielak-Jomaa Warszawa 2018, art. 4, LEX.

naukowym i zawodowym, informacje o działalności gospodarczej, ale także szczególne kategorie danych, w szczególności w zależności od rodzaju i zakresu prowadzonych badań naukowych, np. dotyczące przynależności etnicznej, orientacji seksualnej, czy szeroko wykorzystywanych, np. w naukach medycznych danych o stanie zdrowia.

Przetwarzanie danych osobowych jest procesem wieloetapowym i wieloaspektowym. Artykuł 4 pkt 2 RODO wskazuje, że obejmuje ono przede wszystkim następujące operacje: zbieranie (gromadzenie danych), utrwalanie, organizowanie, porządkowanie, przechowywanie, adaptowanie i/lub modyfikowanie, pobieranie, przeglądanie, wykorzystywanie, ujawnianie poprzez przesłanie, rozpowszechnianie lub udostępnianie w inny sposób, dopasowywanie lub łączenie, ograniczanie, usuwanie, niszczenie danych, dokonywane zarówno w sposób zautomatyzowany, jak i niezautomatyzowany, co oznacza, że nie jest istotnym, czy operacje, których dane dotyczą, odbywają się przy wykorzystywaniu systemu informatycznego, czy też za pomocą nośników i narzędzi analogowych.

Procesy przetwarzania danych osobowych w procesie komercjalizacji wyników działalności naukowej mogą wiązać się m.in. z tworzeniem zespołów badawczych, zawieraniem umów w zakresie transferu technologii, tworzeniem spółek celowych, świadczeniem usług badawczych, uzyskiwaniem dofinansowania na realizację badań naukowych, prowadzeniem szkoleń, czy realizacją celów wskazanych w regulaminie zarządzania własnością intelektualną. Za każdym razem rozpoczynają się od zbierania danych od osób fizycznych, co może odbywać się poprzez różne środki, takie jak formularze, ankiety, zapisy na newsletter, rejestracje na wydarzenia organizowane przez centra transferu technologii, akademickie inkubatory przedsiębiorczości lub osoby prowadzące badania naukowe. Następnie dochodzi do utrwalania danych poprzez zapisywanie ich w systemach informatycznych, na serwerach, dyskach twardych, w chmurze lub na nośnikach papierowych, a w konsekwencji konieczne staje się ich bezpieczne przechowywanie i organizowanie w sposób umożliwiający łatwe wyszukiwanie oraz analizowanie, w tym porządkowanie według określonych kryteriów, czy łączenie danych z różnych źródeł

w celu analizy lub uzyskania pełniejszej informacji. Należy przy tym stale weryfikować aktualność danych. Strategiczne jest samo zapewnienie dostępu do danych, zarówno związane z pobieraniem, przeglądaniem, wykorzystywaniem ich do realizacji określonych celów (badawczych, analitycznych, raportowych, marketingowych), ale również z przekazywaniem danych osobowych innym podmiotom: partnerom biznesowym, podwykonawcom, organom administracji publicznej, czy ich publiczne udostępnianie, np. przez publikowanie na stronach internetowych. Ważne jest także właściwe reagowanie, w tym czasowe ograniczanie przetwarzania danych, np. w sytuacji, gdy osoba zgłasza sprzeciw wobec przetwarzania swoich danych osobowych¹⁰, właściwe usuwanie danych z systemów informatycznych, czy niszczenie danych zawartych w dokumentacji papierowej lub zapisanych na nośnikach danych, gdy dane nie są już potrzebne do celów, dla których zostały zebrane oraz stałe zapewnienie środków bezpieczeństwa w celu ochrony danych przed nieautoryzowanym dostępem i ich utratą.

Każdy z tych etapów powinien być zgodny z obowiązującymi przepisami prawa dotyczącymi ochrony danych osobowych. Przede wszystkim, aby przetwarzanie danych osobowych było prawnie dopuszczalne, musi istnieć konkretna podstawa prawna do ich przetwarzania – wynikająca z art. 6 ust. 1 RODO (dla danych zwykłych) lub art. 9 ust. 2 RODO (dla szczególnej kategorii danych osobowych). Podstawa prawna przetwarzania danych osobowych jest ściśle związana z celem, w jakim dane osobowe są przetwarzane. Cele mogą wynikać z faktycznych ustaleń i zamierzeń podejmowanych przez uczelnie albo z kompetencji ustawowej¹¹. W przypadku uczelni będą

¹⁰ Zob. szerzej: P. FAJGIELSKI, *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, w: *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2022, art. 21.

¹¹ Europejska Rada Ochrony Danych, *Wytyczne 07/2020 dotyczące pojęć administratora i podmiotu przetwarzającego zawartych w RODO*, Wersja 2.0, s. 12,

wiązać się z prowadzeniem kształcenia, działalności naukowej, podejmowaniem działań na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych, ale także prowadzeniem działalności gospodarczej wyodrębnionej organizacyjnie i finansowo od działalności polegającej na wykonywaniu zadań, o których mowa w art. 11 pr.sz.w.n.

W procesie komercjalizacji warto zwrócić szczególną uwagę na następujące cele przetwarzania: prowadzenie badań, zawieranie umów z przedstawicielami biznesu i samorządu, realizowanie działań marketingowych oraz popularyzujących uzyskane wyniki, cele sprawozdawcze na potrzeby rozliczeń środków finansowych pozyskanych na badania naukowe i ich komercjalizację, a także cele związane z ewaluacją uczelni, np. wynikające z konieczności udostępniania danych w systemie POL-on. W konsekwencji mogą mieć do nich zastosowanie następujące podstawy prawne przetwarzania danych osobowych:

1. niezbędność przetwarzania danych osobowych do wykonania zadań realizowanych w interesie publicznym (art. 6 ust. 1 lit. e RODO) – w szczególności w zakresie podejmowania działalności naukowej,
2. niezbędność do realizacji umowy, której stroną jest osoba, której dane dotyczą lub podjęcia działań na żądanie tej osoby przed zawarciem umowy (art. 6 ust. 1 lit. b RODO) – w szczególności w zakresie realizacji umów z twórcami/współtwórcami lub wykonywania praw własności intelektualnej,
3. niezbędność do wypełnienia obowiązków prawnych ciążących na administratorze danych (art. 6 ust. 1 lit. c RODO) – np. w zakresie czynności sprawozdawczych, rozliczeń związanych z realizacją projektów naukowych oraz umów o dofinansowanie itp., czy też
4. zgoda na przetwarzanie danych osobowych (art. 6 ust. 1 lit. a RODO). Przy czym należy wskazać, że co do zasady zgoda może być właściwą podstawą prawną przetwarzania danych

wyłącznie wtedy, gdy osoba której dane dotyczą, ma zapewnioną kontrolę i rzeczywistą możliwość wyboru w odniesieniu do wyrażenia lub odmowy wyrażenia zgody bez żadnych negatywnych dla niej konsekwencji¹². Co za tym idzie, zgoda będzie wykorzystywana jedynie dodatkowo, np. w przypadku działań marketingowych. Zgoda może dotyczyć również danych szczególnej kategorii, jednak wtedy musi to być zgoda wyraźna, tzn. wyrażona przy użyciu słów¹³, np. poprzez wyrażenie zgody na formularzu. W przypadku tej kategorii danych można rozważać również podstawę przetwarzania danych wskazaną w treści art. 9 ust. 2 lit. j RODO, zgodnie z którą przetwarzanie danych jest możliwe, gdy jest niezbędne do celów archiwalnych w interesie publicznym, do celów badań naukowych lub historycznych lub do celów statystycznych zgodnie z art. 89 ust. 1 RODO, na podstawie prawa Unii Europejskiej lub prawa państwa członkowskiego, które są proporcjonalne do wyznaczonego celu, nie naruszają istoty prawa do ochrony danych i przewidują odpowiednie, konkretne środki ochrony praw podstawowych i interesów osoby, której dane dotyczą. Powołany art. 89 ust. 1 RODO przewiduje, że przetwarzanie danych osobowych do wyżej wskazanych celów wymaga szczególnej uwagi i dostosowania procedur do specyficznych wymogów RODO w zakresie badań naukowych. Dane osobowe przetwarzane w celach badań naukowych podlegają bowiem odpowiednim zabezpieczeniom dla praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Zabezpieczenia te polegają na wdrożeniu środków technicznych i organizacyjnych gwarantujących poszanowanie zasady minimalizacji danych, a zatem zgodnie

¹² Europejska Rada Ochrony Danych, Wytyczne 05/2020 dotyczące zgody na mocy rozporządzenia 2016/679, Wersja 1.1, s. 5, https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-052020-consent-under-regulation-2016679_pl [dostęp 4.08.2024].

¹³ D. LUBASZ i in., dz. cyt.; Wyrok NSA z dnia 13 lipca 2023 r., III OSK 595/22, LEX nr 3603461.

z art. 5 ust. 1 lit. c RODO, zapewniających, że dane osobowe muszą są adekwatne, stosowne oraz ograniczone do tego, co niezbędne do celów, dla których są przetwarzane.. Środki te mogą też obejmować pseudonimizację danych¹⁴, o ile pozwala ona realizować powyższe cele. Jeżeli cele te można zrealizować w drodze dalszego przetwarzania danych, które nie pozwalają albo przestały pozwalać na zidentyfikować osoby, której dane dotyczą, cele należy realizować w ten sposób¹⁵.

3. Role w procesie przetwarzania danych osobowych

W kontekście przetwarzania danych osobowych należy wskazać trzy role, w których może występować uczelnia. Po pierwsze, jeżeli samodzielnie ustala cele i sposoby przetwarzania danych osobowych, może być ona administratorem danych osobowych (art. 4 pkt 7 RODO). Oznacza, że to uczelnia decyduje po co i w jaki sposób, przy pomocy jakich narzędzi i systemów dane będą przetwarzane¹⁶. Przy czym należy pamiętać, że te cele i sposoby mogą również wynikać z przepisów prawa krajowego¹⁷, np. z zadań realizowanych przez uczelnię. Uczelnia może być administratorem danych w szerokim zakresie, np. w przypadku prowadzenia badań naukowych, zawierania umów transferu technologii, wypełniania obowiązków wynikających z regulaminów zarządzania prawami własności intelektualnej, działalności centrów

¹⁴ Zgodnie z treścią art. 4 pkt 5 RODO, pseudonimizacja oznacza przetworzenie danych osobowych w taki sposób, by nie można ich było już przypisać konkretnej osobie, której dane dotyczą, bez użycia dodatkowych informacji, pod warunkiem że takie dodatkowe informacje są przechowywane osobno i są objęte środkami technicznymi i organizacyjnymi uniemożliwiającymi ich przypisanie zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej.

¹⁵ Zob. szerzej: P. LITWIŃSKI, B. WIDŁA, *Przetwarzanie danych osobowych na potrzeby wypowiedzi literackiej, artystycznej lub akademickiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej 2 (2022), s. 126-148.

¹⁶ Wyrok TSUE z dnia 11 lipca 2024 r., C-461/22, MK v. WB, LEX nr 3734163.

¹⁷ Wyrok TSUE z dnia 11 stycznia 2024 r., C-231/22, w sprawie ÉTAT BELGE v. AUTORITÉ DE PROTECTION DES DONNÉES, LEX nr 3651270.

transferu technologii, akademickich inkubatorów przedsiębiorczości, czy realizacji projektów naukowych. W takiej sytuacji przepisy RODO nakładają na administratora najszerszy zakres obowiązków wynikających z tych przepisów, w szczególności konieczność stosowania się do zasad przetwarzania danych osobowych (art. 5-11 RODO), respektowania i realizacji praw osób, których dane są przetwarzane (art. 13-22 RODO), zapewnienia bezpieczeństwa danych osobowych (art. 24, 32 RODO), czy też obowiązku prowadzenia odpowiedniej dokumentacji (art. 30 RODO, art. 24 ust. 2 RODO).

W sytuacji, gdy uczelnia będzie przetwarzać dane w imieniu i na rzecz innego podmiotu, będzie pełnić rolę tzw. podmiotu przetwarzającego. Może mieć to miejsce w szczególności w sytuacji realizacji badań zleconych przez przedsiębiorcę w ramach zawartej umowy. Podmiot przetwarzający musi zapewnić wystarczające gwarancje wdrożenia odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych, by przetwarzanie spełniało wymogi prawa i chroniło tych, których dane dotyczą. W szczególności powinien spełniać obowiązek odpowiedniego zabezpieczenia danych osobowych (art. 32 RODO), czy też prowadzenia rejestru kategorii czynności przetwarzania danych osobowych (art. 30 ust. 2 RODO). Pomiędzy podmiotem przetwarzającym a administratorem danych osobowych konieczne jest zawarcie umowy powierzenia przetwarzania danych osobowych lub innego instrumentu prawnego, np. porozumienia. Powinno być ono zawarte w formie pisemnej, w tym elektronicznej i określać w szczególności, że podmiot przetwarzający (art. 28 ust. 3 RODO):

1. przetwarza dane osobowe wyłącznie na udokumentowane polecenie administratora, tzn. że musi się stosować do wskazań administratora oraz ustalonych przez niego celów i sposobów przetwarzania danych osobowych¹⁸;
2. zapewnia, by osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych zobowiązały się do zachowania tajemnicy lub by

¹⁸ K. DOMINIAK, *Relacja administrator – podmiot przetwarzający w efekcie zawarcia porozumienia administracyjnego*, Nowe Zeszyty Samorządowe 5 (2018), s. 71.

- podlegały odpowiedniemu ustawowemu obowiązkowi zachowania tajemnicy;
3. podejmuje wszelkie środki wymagane na mocy art. 32 RODO, tj. wprowadzenia odpowiednich zabezpieczeń adekwatnych do ryzyka dla ochrony praw i wolności osób, których dane dotyczą, dotyczących przetwarzania danych osobowych;
 4. przestrzega warunków korzystania z usług innego podmiotu przetwarzającego, w szczególności w zakresie nałożenia na taki podmiot w umowie tych samych obowiązków, jakie zostały nałożone na niego oraz skorzystania z usług takiego podmioty tylko za ogólną lub szczegółową zgodą administratora;
 5. biorąc pod uwagę charakter przetwarzania, w miarę możliwości pomaga administratorowi poprzez odpowiednie środki techniczne i organizacyjne wywiązać się z obowiązku odpowiadania na żądania osoby, której dane dotyczą, w zakresie wykonywania jej praw;
 6. uwzględniając charakter przetwarzania oraz dostępne mu informacje, pomaga administratorowi wywiązać się z obowiązków określonych w art. 32-36 RODO, tj. przeprowadzenia analizy ryzyka i oceny skutków w zakresie powierzonych do przetwarzania danych, a także realizacji obowiązków administratora związanych z naruszeniami bezpieczeństwa danych osobowych zgłaszania naruszeń ochrony danych;
 7. po zakończeniu świadczenia usług związanych z przetwarzaniem, zależnie od decyzji administratora danych, usuwa lub zwraca mu wszelkie dane osobowe oraz usuwa wszelkie ich istniejące kopie, chyba że prawo unijne lub prawo krajowe nakazuje przechowywanie danych osobowych;
 8. udostępnia administratorowi danych wszelkie informacje niezbędne do wykazania spełnienia obowiązków określonych w RODO oraz umożliwia administratorowi danych lub audytorowi upoważnionemu przez administratora przeprowadzanie audytów, w tym inspekcji, i przyczynia się do nich.

Trzecią rolę, którą uczelnia może pełnić w procesie przetwarzania danych osobowych, gdy wraz z innym podmiotem będzie wspólnie

decydować o celach i sposobach przetwarzania danych osobowych, jest współadministrator. Może być ona realizowana w sytuacji, w której kilka uczelni lub uczelnia z przedsiębiorcą podejmuje się określonych projektów naukowych, a podmioty łącznie decydują o tym, w jakim celu i w jaki sposób dane będą przetwarzane lub gdy organizują wspólnie konferencję naukową. W takiej sytuacji konieczne jest, aby współadministratorzy poczynili wspólne uzgodnienia. Powinny określić odpowiednie zakresy swojej odpowiedzialności dotyczącej wypełniania obowiązków wynikających z przepisów RODO, w szczególności w odniesieniu do wykonywania przez osobę, której dane dotyczą, przysługujących jej praw oraz ich obowiązków w odniesieniu do podawania informacji, o których mowa w art. 13 i 14 RODO (tzw. obowiązku informacyjnego), chyba że przypadające im obowiązki i ich zakres określa prawo unijne lub prawo państwa członkowskiego, któremu administratorzy ci podlegają. W uzgodnieniach można wskazać punkt kontaktowy dla osób, których dane dotyczą, aby osoby te mogły w łatwy sposób ustalić, z kim mogą się skontaktować w zakresie realizacji swoich praw. Co istotne, uzgodnienia powinny należycie odzwierciedlać odpowiednie zakresy obowiązków współadministratorów oraz relacje pomiędzy nimi a podmiotami, których dane dotyczą. Zasadnicza treść uzgodnień jest udostępniana podmiotom, których dane dotyczą. Należy podkreślić, że niezależnie od uzgodnień poczynionych przez współadministratorów, osoba, której dane dotyczą, może wykonywać przysługujące jej prawa wynikające z przepisów RODO wobec każdego z administratorów (art. 26 RODO). Jak wynika z orzecznictwa TSUE, istnienie wspólnej odpowiedzialności współadministratorów za realizację wspólnego procesu przetwarzania danych osobowych niekoniecznie przekłada się na jednakową odpowiedzialność każdego z podmiotów w niego zaangażowanych. Podmioty te mogą być bowiem zaangażowane w przetwarzanie danych na różnych jego etapach i w różnym stopniu, a w związku z tym poziom odpowiedzialności każdego z tych podmiotów należy oceniać

indywidualnie, przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności danej sprawy¹⁹.

4. Procesy tworzenia produktów i usług przy uwzględnieniu przepisów o ochronie danych osobowych

Należy zaznaczyć, że przepisy regulujące ochronę danych osobowych wpływają również na sam proces tworzenia produktów i usług. W kontekście wdrażania usług, systemów lub urządzeń, przy pomocy których będą przetwarzane dane osobowe konieczne jest spełnienie obowiązków wynikających z RODO. Tytułem przykładu można wskazać program komputerowy, który będzie wykorzystywany do planowania zasobów przedsiębiorstwa (ERP), urządzenie do przeprowadzania badań pacjentów, które będzie zapisywać obraz z badania lub generować wyniki tych badań, czy też usługi technologiczne w zakresie przechowywania i zarządzania danymi osobowymi. Rozważając ich potencjał rynkowy, należy zwrócić uwagę na trzy główne obowiązki:

1. zaprojektowanie procesu przetwarzania w myśl zasady ochrony danych osobowych w fazie projektowania i domyślnej ochrony danych,
2. przeprowadzenie analizy ryzyka procesu przetwarzania danych osobowych przy wykorzystaniu technologii/systemu/urządzenia
oraz
3. zapewnienie realizacji praw osób, których dane będą przetwarzane.

Zasada ochrony danych w fazie projektowania oraz domyślnej ochrony danych została uregulowana w treści art. 25 RODO. Przy wdrażaniu nowego procesu, systemu lub urządzenia konieczne jest wdrożenie odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych,

¹⁹ Wyrok TSUE z dnia 5 czerwca 2018 r., C-210/16, UNABHÄNGIGES LANDESZENTRUM FÜR DATENSCHUTZ SCHLESWIG-HOLSTEIN v. WIRTSCHAFTS-AKADEMIE SCHLESWIG-HOLSTEIN GMBH, Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji 2018, Nr 6, poz. I-388.

zapewnienie stosowania zasad ochrony danych oraz wprowadzenie niezbędnych zabezpieczeń, aby spełniać wymogi RODO oraz chronić prawa osób, których dane mają być w ramach tych procesów przetwarzane. Należy to zrobić już na etapie planowania samego procesu. Konieczne jest wzięcie pod uwagę przede wszystkim: stanu wiedzy technicznej, kosztów wdrażania procesu oraz charakteru, zakresu, kontekstu i celów przetwarzania oraz ryzyka naruszenia praw lub wolności osób fizycznych o różnym prawdopodobieństwie wystąpienia i wadze wynikających z przetwarzania²⁰.

Ponadto administrator danych osobowych powinien wdrożyć odpowiednie środki techniczne i organizacyjne, aby domyślnie przetwarzane były wyłącznie te dane osobowe, które są niezbędne dla osiągnięcia konkretnego celu przetwarzania. Należy zatem zastanowić się, jakie dokładnie dane będą potrzebne do realizacji danego celu i tylko takie dane zbierać i dalej przetwarzać. Obowiązek ten odnosi się do ilości zbieranych danych osobowych, zakresu ich przetwarzania, okresu ich przechowywania oraz ich dostępności. Należy pojąć środki, które zapewnią, by domyślnie dane osobowe nie były udostępniane nieokreślonej liczbie osób fizycznych. Przeprowadzenie wdrożenia przy zastosowaniu w/w zasad powinno być udokumentowane przez administratora danych osobowych w celu realizacji zasady rozliczalności. Może to nastąpić przez przygotowanie i wypełnienie stosownej ankiety lub protokołu przez osoby zaangażowane we wdrażanie technologii, usługi lub procesu, w ramach których ma dochodzić do przetwarzania danych osobowych. Dzięki temu możliwe będzie wykazanie, że uczelnia faktycznie przeprowadziła określone procesy oraz dochowała obowiązków z nimi związanych wynikających z przepisów RODO.

²⁰ Zob. szerzej: Europejska Rada Ochrony Danych, Wytyczne nr 4/2019 dotyczące artykułu 25 Uwzględnianie ochrony danych w fazie projektowania oraz domyślna ochrona danych, Wersja 2.0, https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-42019-article-25-data-protection-design-and_pl [dostęp 3.08.2024].

Aby usługa, urządzenie lub technologia spełniały wymogi wynikające z ochrony danych osobowych konieczne jest także wdrożenie odpowiednich zabezpieczeń przed naruszeniami bezpieczeństwa danych osobowych. Będzie to możliwe po przeprowadzeniu odpowiedniej analizy ryzyka, w ramach której po wzięciu pod uwagę charakteru, zakresu, kontekstu, celów przetwarzania i ryzyk naruszenia praw i wolności osób, których dane dotyczą, zostaną wdrożone odpowiednie środki techniczne i organizacyjne zapewniające bezpieczeństwo danych osobowych. Jest to istotne zwłaszcza w obecnych czasach, gdy coraz częściej dochodzi do wycieku danych, czy włamań do systemów informatycznych²¹.

Ponadto konieczne jest, aby wprowadzane systemy, usługi i urządzenia zapewniały ochronę praw osób wynikających z przepisów RODO. Stosownie do art. 13-22 RODO są to w szczególności: prawo do poinformowania, prawo dostępu do danych osobowych, prawo do sprostowania danych osobowych, prawo do usunięcia danych, prawo do ograniczenia przetwarzania danych osobowych, prawo do przenoszenia danych osobowych, prawo do złożenia sprzeciwu wobec przetwarzania danych osobowych oraz prawo do niepodlegania decyzjom opartym na zautomatyzowanym przetwarzaniu oraz prawo do wycofania zgody w przypadku, gdy przetwarzanie odbywa się na podstawie zgody osoby, której dane dotyczą. Należy tak skonstruować systemy, programy i urządzenia, aby realizowanie w/w praw było w każdej chwili możliwe, np. poprzez zapewnienie możliwości zagregowania danych osobowych celem zrealizowania prawa dostępu do danych, trwałego usunięcia danych z systemu, czy też zapewnienia możliwości ograniczenia przetwarzania danych osobowych jedynie do przechowywania, bez możliwości ich edytowania i zmiany.

5. Kodeks akademicki dotyczący danych osobowych

Potwierdzenie, że przetwarzanie danych stanowi istotny aspekt w procesie komercjalizacji wyników działalności naukowej oraz *know-how*, stanowi fakt, że obszar ten został wyodrębniony w projekcie

²¹ Wyrok NSA z dnia 9 lutego 2023 r., III OSK 3945/21, LEX nr 3508987.

Akademickiego kodeksu dot. danych osobowych. Prace nad dokumentem zostały zainicjowane w roku 2018, gdy Szkoła Główna Handlowa w Warszawie zorganizowała spotkanie kanclerzy i inspektorów ochrony danych. W konsultacje nad tekstem zaangażowało się ponad 50 uczelni, projekt został objęty patronatem Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Fundacji Rektorów Polskich.

Kodeks ma stanowić zbiór zasad postępowania regulujący procesy przetwarzania danych osobowych przez uczelnie publiczne, doprecyzowujący wymogi RODO w kontekście specyfiki działalności szkół wyższych i wskazujący ujednolicone dobre praktyki w zakresie procesów ochrony danych osobowych. Pierwsza część projektu poświęcona jest podstawowym zagadnieniom dotyczącym przetwarzania danych osobowych na uczelniach, druga precyzuje przetwarzanie danych osobowych w kluczowych obszarach dla funkcjonowania uczelni i organizacji jej działalności. Wśród nich wyodrębniony został proces komercjalizacji wyników badań, zagadnienie to wciąż (VII 2024) stanowi przedmiot konsultacji środowiskowych. Warto podkreślić, że finalna wersja dokumentu zostanie skierowana do akceptacji Urzędu Ochrony Danych Osobowych w formie Kodeksu dla środowiska akademickiego²².

6. Wyzwania dla ochrony danych osobowych w procesach komercjalizacji i transferu technologii

Działania uczelni w ramach ustalania polityki przetwarzania danych osobowych w procesie komercjalizacji powinny uwzględniać aspekty organizacyjne, w tym kadrowe, techniczne i finansowe. W pierwszej kolejności uczelnie muszą zidentyfikować i zinwentaryzować wszystkie przechowywane dane osobowe oraz określić, gdzie i w jaki sposób są one przetwarzane. Uczelnie powinny opracować i wdrożyć odpowiednie polityki i procedury związane z ochroną danych osobowych. Uczelnie powinny prowadzić rejestr czynności przetwarzania danych osobowych związanych z komercjalizacją wyników B+R, w którym

²² Projekt Kodeksu Akademickiego RODO, <https://kodeks.sgh.waw.pl/projekt>.

będą uwzględnione informacje o celach przetwarzania, kategoriach danych i podmiotach, którym dane są przekazywane. Powinny być również przygotowane na realizację praw osób, których dane dotyczą.

Konieczne jest zagwarantowanie, że przetwarzane dane osobowe są odpowiednio chronione, tak by nie doszło do ich nieautoryzowanego ujawnienia. Z jednej strony uczelnie muszą więc zapewnić odpowiednie środki techniczne i organizacyjne, aby chronić dane osobowe przed nieautoryzowanym dostępem, utratą lub zniszczeniem. Z drugiej strony konieczne jest wprowadzenie mechanizmów monitorowania i kontrolowania dostępu do tych danych. Działania te będą obejmować m.in. szyfrowanie danych, wdrożenie systemów zarządzania tożsamością i dostępem, regularne tworzenie kopii zapasowych danych osobowych, przeprowadzanie testów penetracyjnych, prowadzenie audytów bezpieczeństwa w celu identyfikacji i eliminacji potencjalnych zagrożeń. W przypadku naruszenia bezpieczeństwa danych osobowych uczelnie muszą mieć również opracowane procedury umożliwiające szybkie reagowanie i zgłaszanie takich incydentów odpowiednim organom nadzorczym oraz osobom, których dane dotyczą.

Obecnie nie budzi wątpliwości, że pracownicy uczelni zaangażowani w procesy komercjalizacji powinni być odpowiednio przeszkoleni w zakresie ochrony danych osobowych, aby zapewnić zgodność z RODO na każdym etapie tego procesu. Tylko osoby posiadające wiedzę i doświadczenie z tego zakresu będą w stanie prawidłowo ocenić ryzyka związane z przetwarzaniem danych, a także właściwie zaprojektować procesy przetwarzania. W przypadku uczelni publicznych, konieczne jest także powołanie inspektora ochrony danych²³, który będzie odpowiadał przede wszystkim za monitorowanie przestrzegania przepisów RODO w uczelni, w tym doradzał w zakresie ochrony danych osobowych w procesach komercjalizacji. Powinien być włączany w realizowane projekty, z którymi wiąże się przetwarzanie danych osobowych. Musi mieć odpowiednie kompetencje

²³ Art. 8-9 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 1781) w zw. z art. 37 ust. 1 lit a RODO.

i wiedzę nie tylko z zakresu ochrony danych osobowych, ale także przepisów prawa dotyczących funkcjonowania uczelni oraz regulacji wewnętrznych obowiązujących w tych podmiotach.

Konieczne jest także szerzenie świadomości prawnej w zakresie ochrony danych osobowych wśród pracowników naukowo-dydaktycznych, studentów i doktorantów uczelni, zwłaszcza w kontekście nowych wyzwań technologicznych. Jeżeli będą oni w ramach swojej działalności naukowej tworzyć system, urządzenie lub usługę, przy pomocy której będą przetwarzane dane osobowe, konieczne jest, aby posiadali wiedzę w zakresie obowiązków, jakie są na nich nakładane już na etapie projektowania i konstruowania. Należy również zwrócić uwagę na coraz częściej występujące procesy realizowane z wykorzystaniem systemów sztucznej inteligencji. Prowadzenie badań naukowych przy ich wykorzystaniu rodzi nowe wyzwania, w szczególności w zakresie zapewnienia praw osób, których dane mają być zbierane, czy przetwarzane w sposób zautomatyzowany.

Osiągnięcie wyżej wskazanych celów wymaga odpowiednich środków finansowych. Wiązą się one z zatrudnieniem specjalistów ds. ochrony danych osobowych oraz ekspertów z zakresu bezpieczeństwa informatycznego. Obejmują m.in. koszty zakupu i utrzymania systemów do monitorowania i zarządzania bezpieczeństwem informacji, koszty audytów, testów penetracyjnych i oceny ryzyka. Mogą być także związane z kosztami zabezpieczeń fizycznych, takich jak kontrola dostępu do pomieszczeń, systemy alarmowe, czy technologie monitorowania i kontroli dostępu do danych i systemów informatycznych.

Podsumowanie

Dostosowanie procesów komercjalizacji wyników badań naukowych do wymogów RODO jest kluczowe dla zapewnienia zgodności z przepisami, ale powinno być postrzegane również jako czynnik, który przyczynia się do budowania zaufania wśród uczestników badań, partnerów biznesowych i innych interesariuszy uczelni. Przestrzeganie prawa pokazuje, że uczelnia jest odpowiedzialna i zaangażowana w ochronę danych, a to zwiększa jej atrakcyjność jako partnera

w różnego rodzaju przedsięwzięciach. Zaufanie i wiarygodność budowane przez zgodność podejmowanych działań z RODO mogą sprzyjać większej otwartości na współpracę zewnętrzną i wymianę wiedzy. W konsekwencji dostosowanie procesów komercjalizacji wyników badań naukowych do wymogów RODO jest nie tylko obowiązkiem prawnym, ale również strategicznym działaniem budującym renomę i wiarygodność instytucji badawczej w środowisku naukowym i biznesowym. Odpowiednia implementacja RODO powinna przyczynić się do poprawy efektywności operacyjnej poprzez wprowadzenie bardziej uporządkowanych i przejrzystych procesów zarządzania danymi. Standaryzacja i automatyzacja procesów przetwarzania danych mogą natomiast obniżyć koszty administracyjne i zmniejszyć ryzyko błędów, co może wpływać na ograniczenie odpowiedzialności uczelni z tytułu naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych.

Personal data in the process of commercializing the results of scientific activities

The process of commercializing scientific research results involves extensive processing of personal data of creators, research participants, and business partners. The article analyzes the obligations of universities under the GDPR, in particular those relating to establishing the legal basis for processing, data minimization, pseudonymization, and ensuring information security. It also presents the role of universities as controllers, processors, or joint controllers, and the obligations associated with each of these roles. The authors draw attention to the need to take data protection principles into account in the design of new technologies and services (privacy by design and by default), as well as to the growing importance of appropriate procedures, training, data protection officer supervision, and technical measures. It is emphasized that compliance with the GDPR is not only a legal obligation, but also an element that builds trust among partners and increases the competitiveness of universities in the area of research and technology transfer.

Słowa kluczowe: komercjalizacja wyników badań; RODO; ochrona danych osobowych; uczelnia; transfer technologii; administrator danych; privacy by design; badania naukowe; know-how; bezpieczeństwo informacji

Keywords: commercialization of research results, GDPR; personal data protection; university; technology transfer; data controller; privacy by design; scientific research; know-how; information security

Bibliografia

- DOMINIAK K., *Relacja administrator – podmiot przetwarzający w efekcie zawarcia porozumienia administracyjnego*, Nowe Zeszyty Samorządowe 5 (2018).
- EUROPEJSKA RADA OCHRONY DANYCH, *Wytyczne 07/2020 dotyczące pojęć administratora i podmiotu przetwarzającego zawartych w RODO*, Wersja 2.0, https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-072020-concepts-controller-and-processor-gdpr_pl [dostęp 4.08.2024].
- EUROPEJSKA RADA OCHRONY DANYCH, *Wytyczne 05/2020 dotyczące zgody na mocy rozporządzenia 2016/679*, Wersja 1.1, s. 5, https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-052020-consent-under-regulation-2016679_pl [dostęp 4.08.2024].
- EUROPEJSKA RADA OCHRONY DANYCH, *Wytyczne nr 4/2019 dotyczące artykułu 25 Uwzględnianie ochrony danych w fazie projektowania oraz domyślna ochrona danych*, Wersja 2.0, https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-42019-article-25-data-protection-design-and_pl [dostęp 3.08.2024].
- FAJGIELSKI P., *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, w: *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2022, art. 21.
- LITWIŃSKI P., WIDŁA B., *Przetwarzanie danych osobowych na potrzeby wypowiedzi literackiej, artystycznej lub akademickiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej 2 (2022).
- LUBASZ D. i in., w: *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. Bielak-Jomaa E., Warszawa 2018, LEX.

- ŁAKOMIEC K., *Informacje dotyczące zdrowia jako kategoria danych osobowych. Rodzaje danych dotyczących zdrowia*, w: Konstytucyjna ochrona prywatności. Dane dotyczące zdrowia, Warszawa 2020, LEX.
- RADŁO M.J., BARANOWSKI M., NAPIÓRKOWSKI T.M., CHOJECKI J., *Komercjalizacja, wdrożenia i transfer technologii. Definicje i pomiar. Dobre praktyki wybranych krajów*, Warszawa 2020.
- SALOMONOWICZ M., w: *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. Jakubowski A., Warszawa 2023, Legalis.
- Wyrok TSUE z dnia 11 lipca 2024 r., C-461/22, MK v. WB, LEX nr 3734163.
- Wyrok TSUE z dnia 11 stycznia 2024 r., C-231/22, w sprawie ÉTAT BELGE v. AUTORITÉ DE PROTECTION DES DONNÉES, LEX nr 3651270.
- Wyrok TSUE z dnia 5 czerwca 2018 r., C-210/16, UNABHÄNGIGES LANDESZENTRUM FÜR DATENSCHUTZ SCHLESWIG-HOLSTEIN v. WIRTSCHAFTSAKADEMIE SCHLESWIG-HOLSTEIN GMBH, Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji 2018, Nr 6, poz. I-388.
- Wyrok NSA z dnia 13 lipca 2023 r., III OSK 595/22, LEX nr 3603461.
- Wyrok NSA z dnia 14 marca 2023 r., III OSK 6974/21, LEX nr 3514576.
- Wyrok NSA z dnia 9 lutego 2023 r., III OSK 3945/21, LEX nr 3508987.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 września 2022 r., II SA/Wa 559/22, LEX nr 3439957.
- Wyrok NSA z dnia 28 czerwca 2019 r., I OSK 2063/17, LEX nr 2715871.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 13 kwietnia 2017 r., VII SA/Wa 1069/16, LEX nr 2288475.
- ZIELIŃSKI J.M., w: *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. Izdebski H., Zieliński J.M., wyd. III, LEX/el. 2023.

NOTA O AUTORACH

Dr Małgorzata Rutkowska-Sowa, dr nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, rzecznik patentowy.

Dr Katarzyna Siemion, dr nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, radca prawny.

Artykuł stanowi opracowanie własne autora/autorów. Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa”, numer projektu NdS/548731/2022/2022, kwota dofinansowania: 425 615,00 zł, całkowita wartość projektu: 425 615,00 zł.

